

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้ ๓ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- (๑) เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา
- (๒) เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่
- (๓) เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่

สำหรับวิธีการในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังกล่าว นั้น มี ๒ ลักษณะ คือ การศึกษาภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ เช่น วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เป็นต้น รวมไปถึงอินเทอร์เน็ต และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อยในกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่

๖.๑ สรุปผลการวิจัย

การจัดการทรัพยากรน้ำมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ทรัพยากรน้ำก็เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์และสัตว์ พืชได้พึ่งพาอาศัย หากมนุษย์ไม่เข้าไปจัดการก็อาจเกิดปัญหาต่อการดำเนินชีวิตและธรรมชาติขึ้นได้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ” โดยวิธีการดังกล่าว ทำให้พบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ทั้งสามประการ ดังต่อไปนี้

๖.๑.๑ การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา

การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการทรัพยากรน้ำให้คุ้มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องอิงอาศัยการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทรัพยากรน้ำด้วย

ส่วนความสำคัญของทรัพยากรน้ำ ได้แก่ มีความสัมพันธ์ในแง่พึ่งพาอาศัยกับทรัพยากรชนิดอื่นเช่น ป่าไม้ ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตให้มีน้ำใช้อุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ มีความสำคัญในแง่การจัดการเพื่อเกษตรกรรม และเป็นสถานที่รื่นรมย์ พักผ่อนหย่อนใจด้วย

เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรน้ำและปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาการทำลายทรัพยากรน้ำ และเพื่อรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำให้คงอยู่ต่อไป ส่วนหลักการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย

กันทั้งทรัพยากรน้ำและป่าไม้ มีการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นมิตร และมีสัมมาทิฐิต่อทรัพยากรน้ำ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

วิธีการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา จะแสดงออกโดยผ่านหลักพุทธธรรม พระวินัย ศาสนพิธี และบทบาทของพระสงฆ์ เพื่อให้ตอบเป้าหมายการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เริ่มจากการการนำพุทธธรรมมาใช้ ประกอบด้วย ความกตัญญูต่อแหล่งน้ำ การปลูกป่าได้บุญกุศล วิธีการจัดการน้ำตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และพระพุทธองค์ทรงมีการจัดการทรัพยากรน้ำโดยกำหนดเป็นพระวินัยให้พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์แลดูน่าเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน เช่น การไม่ทำความสกปรกแก่แหล่งน้ำ การไม่ขโมยน้ำ ทำลายคันนา และตัดไม้เจ้าป่า การไม่เทน้ำที่มีสิ่งมีชีวิต ไม่ต้อนน้ำที่มีสิ่งมีชีวิตอยู่ และต้อนน้ำที่กรองแล้ว อีกทั้ง ศาสนาพุทธมีพิธีกรรมหลากหลายแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นการประยุกต์ใช้พิธีกรรมต่างๆ เพื่อมีผลต่อจิตใจ

การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้ศาสนพิธีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวบ้าน เช่น พิธีบวชป่า พิธีสืบชะตาแม่น้ำ เทศนาปลาช่อน การพรมน้ำมนต์ การกรวดน้ำ

นอกจากนี้ วิธีการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นภาคปฏิบัติที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรน้ำกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการทรัพยากรน้ำ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรน้ำโดยปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้นับถือนครธรรมชาตินับถือปฏิบัติไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักพุทธธรรมและมีการนำเอาความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นมาเป็นกุศโลบายในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น พิธีบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ ตลอดจนได้ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในการจัดการทรัพยากรน้ำและป่าไม้ โดยได้รับการสนับสนุนทั้งงบประมาณ และแรงงานในการเข้าร่วมกิจกรรมจนทำให้การจัดการทรัพยากรน้ำและป่าไม้บรรลุผลสำเร็จไปได้ด้วยดี

๖.๑.๒ การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่

การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ การจัดการทรัพยากรน้ำโดยหน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วย ๑) กรมทรัพยากรน้ำ มีหน้าที่เสนอแนะนโยบาย แผนกฎหมาย และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ รวมทั้งควบคุมดูแล ประสานติดตามประเมินผล และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ พัฒนาวิชาการ กำหนดมาตรฐาน และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านทรัพยากรน้ำระดับภาพรวมและระดับลุ่มน้ำ ๒) การจัดการทรัพยากรน้ำชลประทานของโครงการชลประทานมีการจัดการด้านวิศวกรรม การจัดการด้านการปลูกพืช และการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม และ ๓) การจัดการทรัพยากรน้ำของกรมส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่จัดหาน้ำ ออกแบบการก่อสร้างระบบชลประทาน การวางแผนควบคุมการส่งน้ำและบำรุงรักษาและประสานการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ

ส่วนการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานเอกชน ได้แก่มูลนิธิวิถียาเอ็มซีเอ, กลุ่ม (คคน.) มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชฯ, เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน, เครือข่ายอนุรักษ์และ

พื้นฟูสายน้ำแม่ปิง และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินีนาถ มีการสร้างฝายชะลอน้ำ และปลูกป่า เป็นต้น

ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดการทรัพยากรน้ำได้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ กฎหมายรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยเฉพาะมาตรา ๒๙๐ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๔ และฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๖ ในมาตรา ๖๖-๗๒ และมาตรา ๑๖ นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดการทรัพยากรน้ำตามอำนาจของรัฐแล้วยังมีการจัดการทรัพยากรน้ำโดยอาศัยความเชื่อ พิธีกรรมในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เข้าไปจัดการทรัพยากรน้ำด้วย เช่น การสืบทอดแม่น้ำ การสืบทอดปลา บวชปลา ปลอยปลา การสร้างหอพระอุทิศ การซ่อมแซมเหมืองฝาย เป็นต้นโดยสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่ ทั้ง ๔ กลุ่ม มีดังนี้

๑) กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำปิง ฝ่ายวังไฮ ต.เชียงดาว อ.เชียงดาวอาศัยความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มเครือข่ายที่ประกอบด้วยหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการในกลุ่มด้วยระบบเหมืองฝายของชุมชน และพระสงฆ์ ทั้งนี้กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำปิงฝ่ายวังไฮ จะมีการประชุม ติดต่อประสานงานกับกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงอื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนด้วย โดยผ่านเวทีประชาชนเป็นประจำทุกปี การเข้าร่วมประชุมที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น โครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่รัฐบาลจัดขึ้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นต้น การให้ความร่วมมือกับจังหวัดเชียงใหม่ในการจัดทำระบบแผนที่ภูมิศาสตร์ด้านแหล่งน้ำในชุมชน การเข้าร่วมประชุมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออบต.เชียงดาวจัดขึ้นเพื่อขอความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ โดยช่วยการสำรวจป่าไม้ที่ถูกบุกรุก และทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดสรรงบประมาณในการจัดการทรัพยากรน้ำแก่กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำปิง ฝ่ายวังไฮด้วย เช่น กิจกรรมการซ่อมแซมฝายวังไฮ จะจัดสรรทั้งงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมฝาย ประสานงานกับกลุ่มชาวบ้านที่จัดการน้ำในระบบเหมืองฝาย ประสานงานกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่สองฝั่งลำน้ำปิงเพื่อช่วยกันดูแลแม่น้ำ การร่วมกันจัดทำแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาร่วมกับเครือข่ายอนุรักษ์และพื้นฟูสายน้ำแม่ปิง จนทำให้เกิดกลุ่มเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว เข้ามาช่วยหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายฯ โดยเฉพาะงานประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เรื่องการรักษาสิงแวดล้อมไปสู่เยาวชนรุ่นน้อง มีการนำความเชื่อและพิธีกรรมเข้ามาจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำด้วย

๒) กลุ่มฮักน้ำปิงฟ้าฮ่าม อ.เมือง มีการจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบเครือข่ายมีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง โดยจัดกิจกรรมร่วมกัน อาทิ ประเพณีสืบทอดไหว้สาแม่น้ำปิงจะมีการเชิญตัวแทนหน่วยงานของภาครัฐ เช่น กรมประมง จังหวัดเชียงใหม่ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งตัวแทนชุมชน ทั้งก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกผู้ใช้น้ำโดยมีเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม เจ้าภาพจัดเวทีชุมชนขึ้นหลังเสร็จสิ้นพิธีสืบทอดไหว้สาแม่น้ำปิง และกลุ่มฮักน้ำปิงฟ้าฮ่ามมีการติดต่อ

ประสานงานและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ด้วย ในการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอความคิดเห็นให้กับการจัดประชุมที่หน่วยงานของรัฐได้จัดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำขึ้น การรณรงค์อนุรักษ์คลองแม่เข้าร่วมกับสมาชิกเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงกลุ่มอื่นในการเดินขบวนรณรงค์ และแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในขบวนแห่ด้วย กลุ่มฮักน้ำปิงฟ้าฮ่ามมีการประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อย่างดี และให้ความร่วมมือกับทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ทางเทศบาลจัดขึ้น ส่วนทางเทศบาลได้สนับสนุนและ เจ้าภาพจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ ประเพณีลอยกระทงได้จัดร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียงด้วย และประเพณีสืบชะตาไหว้สาแม่น้ำปิง โดยพระสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรน้ำด้วยพิธีกรรม

๓) กลุ่มอนุรักษ์เหมืองฝาย อ.จอมทองมีการจัดการทรัพยากรน้ำ เครือข่ายมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานจากภาครัฐ ได้แก่ โครงการชลประทานเชียงใหม่ กรมชลประทาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงกลุ่มอื่นๆ มีการน้อมนำแนวพระราชดำรินำมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยการสร้างฝายชะลอน้ำ ดำรงวิถีชีวิตแบบพอเพียง มีการเข้าร่วมเวทีเสวนาชุมชนปีละครั้ง การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่ม การจัดการด้วยระบบเหมืองฝาย เหมืองฝายจอมทอง มีสมาชิกกลุ่มเหมืองฝายประกอบด้วยแก่ว้าเหมือง แก่ว้าจากลุ่มน้ำต่างๆ เช่น แม่กลาง แม่ยะ แม่เปะ แม่สอย ฯลฯ มีการจัดสร้างศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา เหมือง ฝาย เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ด้านการจัดการเหมืองฝาย ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียน นักศึกษา เกษตรกร ประชาชนและผู้สนใจจากลุ่มน้ำปิง และลุ่มน้ำอื่นๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งผู้มาศึกษาดูงานจากต่างประเทศ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติซึ่งรวบรวมข้อมูล เรื่องราวของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ที่เกี่ยวกับกับเหมืองฝาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำด้วย ผลที่ได้คือคนในชุมชนมีน้ำใช้ในการเกษตร อุปโภคบริโภค อยู่อย่างพอเพียง คนในชุมชนเกิดความรักและสามัคคีกัน เอื้อเฟื้อกันและกัน มีกฎระเบียบและข้อบังคับในการใช้น้ำ การใช้ทรัพยากรในชุมชน คนในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ ร่วมรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ ลำธาร และชีวิตความ อยู่ดีขึ้น

๔) กลุ่มเหมืองฝายพญาคำ อ.สารภี กลุ่มเหมืองฝายพญาคำมีการจัดการน้ำในกลุ่มเครือข่าย ร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ หน่วยงาน อาทิ ที่ว่าการอำเภอ มีการติดต่อประสานงาน ส่งหนังสือ เอกสารราชการกับทางอำเภอในการจัดการทรัพยากรน้ำ ใช้ที่ว่าการอำเภอสารภีเป็นสถานที่ในการจัดประชุม มีการเข้าร่วมเครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ และได้ร่วมแสดงความเห็นต่อการจัดการทรัพยากรน้ำที่จัดโดยรัฐบาล ที่ไม่เห็นด้วยเพราะมีผลกระทบต่อชุมชน นอกจากนี้กลุ่มยังได้มีการคัดค้านการก่อสร้างประตูกั้นน้ำปิงโดยหน่วยงานของรัฐ และร่วมมือกับโรงพยาบาลอำเภอสารภีในการนำรายได้ไปช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเบาหวาน จากการจัดกิจกรรมสืบชะตาฝายพญาคำ อีกทั้งยังร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่ในการรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน และร่วมกับส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน คณะกรรมการลุ่มน้ำปิง กรมทรัพยากรน้ำ จัดโครงการสืบชะตาฝายพญาคำ โดยพระสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีกรรม วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อ การปลูกจิตสำนึกให้คน

ในพื้นที่และเยาวชน ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชนในการสืบทอดประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

สรุป การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่ เป็นการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกันระหว่าง หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชุมชนลุ่มน้ำปิง และพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วม โดยเห็นว่าทรัพยากรน้ำเป็นของสาธารณะจึงมีการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน ไม่ใช่เป็นการจัดการทรัพยากรน้ำเพียงแค่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเท่านั้น แต่ละหน่วยงานมีการประชุมวางแผนการจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน และช่วยกันแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้สามารถจัดสรรทรัพยากรน้ำไปอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงมีการจัดการแบบบูรณาการโดยใช้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเทศนาสั่งสอนให้เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ด้วยความกตัญญูต่อแหล่งน้ำไม่ทำลายทรัพยากรน้ำให้เน่าเสีย โดยใช้พิธีกรรมสืบทอดแม่น้ำเป็นกุศโลบาย เป็นต้น ตลอดจนสอนให้ดูแลรักษาป่าไม้อันเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำ โดยใช้พิธีกรรมบวชป่า นอกจากนี้ยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น การเลี้ยงฝิขุนน้ำ ฝิฝาย โดยจะทำการเลี้ยงฝิขุนน้ำ หรือ ฝิฝายหลังเสร็จจากการสร้างหรือซ่อมแซมเหมืองฝายแล้ว เพื่อตอบแทนพระคุณของฝิหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลรักษาทรัพยากรน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ ให้น้ำใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี นอกจากนี้การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงยังใช้อำนาจรัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีกฎหมายควบคุมการจัดส่งน้ำให้ทั่วถึงเพื่อให้เกิดความยุติธรรม และมีนโยบาย แผนงานในการจัดการทรัพยากรน้ำที่ชัดเจน เพื่อวางแผนการจัดส่งน้ำให้เป็นระบบซึ่งจะส่งผลให้เกิดการแผนการเพาะปลูกให้เป็นไปตามฤดูกาลด้วย การจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ. เชียงใหม่จึงเป็นการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นต้นแบบในการจัดการทรัพยากรน้ำให้กับชุมชนอื่นได้

๖.๑.๓ การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่

การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่ หมายถึง การจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้วิธีการ ๔ รูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย ๑. การใช้หลักพุทธธรรม ๒. การใช้ภูมิปัญญา ๓. การใช้อำนาจรัฐ และ ๔. กระบวนการชุมชน มาหลอมรวมเป็นรูปแบบวิธีการจัดการทรัพยากรน้ำ ๑ รูปแบบเพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ หลักการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่ คือ การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกันทั้งทรัพยากรน้ำและป่าไม้ มีการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นมิตร และมีจิตสำนึกต่อทรัพยากรน้ำ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่ เป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการร่วมกันโดยใช้หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย สัจจะ ความกตัญญูกตเวที ความเมตตาและกรุณา หลักสังคหวัตถุ ๔ ความสามัคคี

และความสันโดษ และพระสงฆ์นำหลักพุทธธรรมเหล่านี้มาเทศนาสั่งสอนชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และประกอบพิธีกรรม เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ พิธีแสดงธรรมเทศนาเรื่องปลาช่อนเพื่อเป็นกุศโลบายในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแม่น้ำลำธาร มีการจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยประเพณีการเลี้ยงผีเหมือง ผีฝาย ประเพณีลอยกระทง พิธีสืบชะตาแม่น้ำหรือเหมืองฝาย ตั้งหอพระอุปคุต หรือหอผีฝายบริเวณริมน้ำ พิธีปล่อยปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ ร่วมกับการจัดการทรัพยากรน้ำโดยใช้อำนาจรัฐผ่านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรน้ำของกรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทานและกรมส่งเสริมการเกษตรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งชุมชนมีการจัดการทรัพยากรน้ำด้วยระบบเหมืองฝาย มีคณะกรรมการเหมืองฝายและวิธีการจัดการทรัพยากรน้ำในรูปแบบเหมืองฝาย ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานของรัฐ และพระพุทธศาสนา จึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำที่อิงอาศัยกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำด้วยหลักการต่างๆ ซึ่งเกื้อกูลกัน ไม่สามารถขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไปได้

เพื่อให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย “สร้างคุณธรรมในจิตใจ ใช้กฎหมายควบคุมพฤติกรรม ดำเนินงานแบบเครือข่าย และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น”

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) รัฐบาลน่าจะนำการจัดการทรัพยากรน้ำตามมิติต่างๆ ทั้งความเชื่อ ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการชุมชน และหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้

๒) การจัดการทรัพยากรน้ำควรร่วมมือกันทุกภาคส่วนทั้งบ้าน วัด โรงเรียนและครัวเรือนปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์น้ำตั้งแต่เด็กและเยาวชนเพื่ออันเป็นการจัดการที่ต้นเหตุ

๓) องค์กรต่างๆ ทั้งวัด บ้าน และโรงเรียน ภาครัฐและเอกชนควรควรรณรงค์ให้อนุรักษ์พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยสอนตั้งแต่เด็กและเยาวชนเพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจถึงคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และชี้ให้เห็นปัญหาอันสืบเนื่องมาจากลัทธิทุนนิยม กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่เข้ามาทำลายความสัมพันธ์อันดีในชุมชนลงไป ทำให้สังคมไม่น่าอยู่มีแต่ความเห็นแก่ตัวเบียดเบียนกัน และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการขาดแคลนน้ำได้ในอนาคต

๔) หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ก็ไม่ควรมุ่งพัฒนาแต่ศาสตร์สมัยใหม่ด้านวัตถุเพียงประการเดียว แต่ควรหันมาเอาศาสตร์ด้านจิตใจ คือคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาที่ผู้วิจัยเสนอนี้ เป็นหลักธรรมที่ดีงาม แสดงให้เห็นเหตุและผลที่จะช่วยแก้ไขปัญหามานagementทรัพยากรน้ำของศาสตร์สมัยใหม่ที่ยังมีจุดอ่อนได้อย่างยั่งยืน

๒. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- ๑) การจัดการทรัพยากรน้ำด้วยระบบเหมืองฝาย ควรมีกฎหมายที่เข้มงวดมาบังคับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิด
- ๒) กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิงจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
- ๓) ควรปลูกฝังความเชื่อเรื่องความกตัญญูต่เวทีให้คนจิตสำนึกต่อธรรมชาติมากขึ้น โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง พิธีสืบชะตาแม่น้ำ การบวชป่าโดยสอดแทรกคำสอนเรื่องความกตัญญูต่อแม่น้ำให้คนมาเข้าร่วมงาน และจัดงานเสวนาวิชาการเกี่ยวกับปัญหาแหล่งน้ำและแนวทางในการแก้ไขปัญหา

๓. ข้อเสนอแนะต่อพระสงฆ์

- ๑) พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมอบรมธรรมะ เทศนาสั่งสอนด้วยสื่อต่างๆ อาจจะใช้น้ำเป็นสื่อกลางในการสอนธรรมะ โดยทำให้รู้สึกว่ธรรมะไม่ใช่เรื่องที่อยู่ไกลตัว เมื่อนำมาพิจารณาแล้วสามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต ทำให้ชีวิตมีแต่ความสงบสุขปราศจากความทุกข์ได้
- ๒) พระสงฆ์ควรเขียนโครงการ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเป็นแผนงานประจำปี โดยสอดแทรกหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาเข้าไปในทุกโครงการและกิจกรรม

๔. ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

- ๑) ควรทำการศึกษาอนุรักษ์ต้นน้ำที่ทำให้เกิดแหล่งน้ำ
- ๒) ควรทำการศึกษาเรื่องประเพณีที่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้มากขึ้น
- ๓) ควรทำการศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ